

8.5 A második világháború

Esemény	Okok/előzmények/célok	Következmények, jelentőség
Előzmények		
1933. Hitler kilép a Népszövetségből	Sosem ismerte el a versailles-i békeszerződést	
1935. A Saar-vidék népszavazással visszakerül Németországhoz	a Saar vidéken lejárt a népszövetségi felügyelet ideje és a lakosságnak népszavazással kellett döntenie arról, hogy hova akar tartozni.	1935. január 13-án a Németországgal való csatlakozásra szavaztak így Hitler 1935. március 1-én bevonult a Saar-vidékre és kijelentette: nincs többé területi követelése Fro.-al szemben.
1935. Hitler visszaállította a hadkötelezettséget		megsérti a békeszerződést – komoly következmény nélkül
1936. Hitler bevonul a demilitarizált Rajna-vidékre		Békeszerződés megsértése. a locarnoi szerződés megszegése
1936. Antikomintern paktum: Németország, Olaszország, Japán	a kommunista ideológia, az Internacionálé térhódítása, burkoltan pedig a Szovjetunió ellen irányult.	szovjetellenes barátsági egyezmény
1936. Berlin-Róma-tengely	Olaszország nehézségei Etiópia elfoglalásakor, Németország megerősödése, pozícionyerése	A két ország összehangolta háborús céljait. Innentől kezdve tengelyhatalmaknak is nevezték szövetségüket. (Mussolinitól származik: „a Berlin–Róma ív nem egy választóvonal, hanem egy tengely”, amely köré Európa többi állama csoportosul.) 1937-ben Japán is csatlakozott: háromhatalmi egyezmény. Jelentőség: lehetővé vált az Anschluss. Mussolini lemondott Közép-Európáról Németország javára a balkáni befolyásért cserébe
1936-39 spanyol polgárháború		Németország Francot támogatta, a Szu. a köztársaságiakat. Terrorbombázások, német légi erő főpróbája
1937. japán-kínai háború		japán agresszió kezdete, japán megszállás Kína tengerparti területein
1938. március Anschluss, népszavazás törvényesíti	Hitler programja, Volksgemeinschaft	, következmény elmarad
1938. szeptember 29-30. müncheni konferencia	megbékéltetési politika, Hitler programja	Szudéta-vidék Németországhoz csatolása brit és francia jóváhagyással
1938. november 1-2. első bécsi döntés	a müncheni konferencia nyomán Magyarországot és Csehszlovákiát felszólították a megegyezésre, ennek hiányában német-olasz döntőbíráskodás a Felvidék Magyarországhoz csatolásáról	békés revízió kezdete Magyarország elköteleződése Németország mellett
1939. Szlovákia kikiáltja függetlenségét	német biztatás, szlovák-cseh konfliktus	Németország megszállja Csehországot és létrejön a Cseh-morva Protektorátus, nyilvánvalóvá válik a megbékéltetési politika kudarca és Hitler terjeszkedési szándékai
1939. augusztus 23. Molotov-Ribbentrop-paktum	Hitler el akarja kerülni a kétfrontos háborút, Sztálin terjeszkedésre törekszik	titkos záradékában felosztják Lengyelországot és a balti államokat
A háború kirobbanása		
1939. szeptember Németország lerohanta Lengyelországot	ürügy: színlelt támadás egy határ menti német rádióadó ellen élettér-elmélet	megkezdődött a második világháború, Lengyelországi Főkormányzóság, élén Hitlernek közvetlenül alárendelt helytartó, Hans Frank A Szovjetunió elfoglalja Lengyelország keleti felét, a balti államokat, 1940. augusztusában a három balti állam a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének „tagja” lett., elfoglalja Finnország egy részét, kikényszerítette Romániától Besszarábia visszacsatolását 1940. március 5-én a Szmolenszk közelében lévő Katyn község melletti erdőben a szovjet titkosrendőrség kb. négyezer lengyel tisztet kivégzett Együttműködés: Szu-No: 1939. szeptember 28-án Moszkvában Molotov és Ribbentrop szovjet-német határ- és barátsági szerződést kötött. 1940. februárjában írták alá a két ország közötti

		kereskedelmi egyezményt. Anglia és Franciaország hadat üzen, de nem támad: „furesca háború”
A háború első szakasza		
1939 novemberében Amerikában módosították a semlegességi törvényt, feloldották a fegyverszállítási embargót		Lehetővé vált, hogy az Egyesült Államok hadianyagot adjon el más országoknak ("Cash and carry": Fizess és vidd.) (1941. március: Rooseveltt elfogadtatja a kongresszussal a kölcsönbértleti törvényt: Az elnök bármilyen hadifelszerelést és hadianyagot kölcsönözhetett azoknak az országoknak, amelyek katonai győzelmét fontosnak ítélte az USA biztonsága szempontjából – „Hadianyagot az ember úgy kölcsönöz, ahogy rágógumit. Nem kéri vissza.”
1939. novemberében hadüzenet nélkül megindult a szovjet támadás Finnország ellen	A Szu. Finnországot északi védelmi övezete részének tekintette. Követelte, hogy a finn kormány engedje át Karélia egy részét - ahol a finnek katonai erődítményrendszerüket építették ki. Területcserét ajánlott: északi területeket ígért	a Szovjetuniót kizárják a Népszövetségből. 1940 februárjában végül a finnek békére kényszerültek
1940. május Hollandia, Belgium, Luxemburg, Franciaország lerohanása (Sarlóvágás hadművelet az Ardenneken keresztül), a brit és francia csapatok maradványait Dunkerque-nél mentik ki.		1940. június 22. Franciaország kapitulál Elzász–Lotaringiát és Luxemburgot Németország annektálta, Franciaország északi-nyugati felének megszállása, déli részén: Pétain-kormány (kollaboráns kormány) De Gaulle tábornok Londonba menekül: Szabad Franciaország nevű ellenállási szervezet
1940. június 10-én Olaszország belépett a háborúba	Mussolini ki akarta használni Franciaország vereségét	elakad
1940 augusztus-szeptember: angliai csata	béke kikényszerítése vagy invázió előkészítése	A németek először az angol repülőtereket és légi irányítást akarták szétrombolni - a siker küszöbén álltak, Göring, a Luftwaffe parancsnoka türelmét vesztí: a városok ellen fordul. Terrortámadások az angol városok ellen: Londont éjjel–nappal bombázták - nem törte meg az angolokat, sőt fokozta ellenállásukat. Az Royal Air Force, az angol királyi légierő sikere: az angol légivadászok jó műszaki színvonala, fegyverzete, a hazai föld (a gépek naponta többször is bevetésre kerültek), a jó előrejelzés (a radar), az Enigma megfejtése, a lelőtt német gépek pilótái angol fogságba kerültek, az angolok új gépbe ülhetek. A gép könnyebben volt pótolható, mint a képzett pilóta, Luftwaffe elvesztette gépeinek kb. negyedét. partraszállást Hitler meghatározatlan időre elhalasztotta. A németek első veresége
1940. augusztusában az olaszok elfoglalták Brit–Szomáliát, majd szeptemberben támadást indítottak Egyiptom ellen.	Olaszország meg akarta szerezni Gibraltárt, Máltát, a Szezi-csatornát és minden francia és angol birtokot a Földközi-tenger térségében.	De mindkét területen kudarcot vallottak, decemberben az egész afrikai olasz hadsereg megsemmisült, az angolok behatoltak Líbiába.
1940. szeptember háromhatalmi szerződés Németország, Olaszország és Japán között	kölcsönös védelem, a világ felosztása segítségnyújtási egyezmény arra az esetre, ha egy semleges állam – elsősorban az USA – támadást indítana valamelyikük ellen – cél: Rooseveltt amerikai elnököt elriasztani a hadba lépéstől	A háromhatalmi egyezménnyel hivatalosan is megszületett a tengelyhatalmak szövetsége, mely elsősorban.
1940 október Mussolini támadása Görögország ellen (Albániából: 1939 óta olasz megszállás alatt)	versengés Hitlerrel	olasz csapatok veresége: Két hét után a görögök megállították az olaszokat, sőt ellentámadásba mentek át és behatoltak Albániába.– Az afrikai és görög kudarc következményeként a tengely helyzete megrendült a térségben. Az olasz párhuzamos háború elmélete összeomlott és Olaszország minden fronton német segítségre szorult Hilter Rommelt küldi Afrikába (1941. február)
1941. március vége németellenes puccs Jugoszláviában	Görögországhoz a semleges Jugoszlávián keresztül vezetett az út – cél: Jugoszlávia támogatásának megszerzése: vezetőit	német-olasz-magyar-bolgár támadás Jugoszlávia ellen, majd Görögország elfoglalása, elfoglalják Krétát is: Földközi-tengeri bázis A horvát usztasák kikiáltották Horvátország függetlenségét. Magyarország annektálta a

	sikerült rávenni hogy csatlakozzanak a háromhatalmi egyezményhez, de a kormányt az egyezmény aláírása után két nappal a hadsereg angolbarát tisztjei és a közfelháborodás megbuktatta. Németország számára csak a katonai megoldás maradt.	Délvidéket, Bulgária Macedóniát kapta jutalmul.
1941. június 22. német támadás a Szovjetunió ellen 3 millió katonával (Barbarossa-terv, villámháborús terv) (német-olasz-román-finn-szlovák csapatok, június végén Mo. csatlakozik)	élettér, nyersanyag (bakui kőolaj, kőszén: Donyec-medence), kommunizmus elleni harc, kontinentális hegemonia elérése Európa egyesített erejével a potenciális szövetségesétől megfosztott Angliát könnyen legyőzheti	a németek hatalmas területeket foglaltak el, de a támadás november végére kifulladás a támadás nagy veszteségek – legyező-szerűen szétterülő frontvonal, partizántevékenység 1941. július 12. szerződés Moszkvában: NB-Szu - 1941 decemberére a Szovjetunió lakosságának közel fele a német vonalak mögött élt, a háború előtti széntermelés 50%-a, a nyersvas, acél és hengerelt áruk termelésének 66%-a került német kézre. Üzemek áttelepítése az Ural vidékére, fontosak voltak az amerikai–angol szállítmányok. A Szovjetunió elleni támadás napján Churchill azonnal nyilatkozott, és minden támogatást megígért a Szovjetunióknak.
1941. december 7 Pearl Harbor kikötőjének bombázása repülőgéphordozókról felszállt japán gépek előzetes hadüzenet nélkül (Csendes-óceáni bázis)	Japán ki akarja használni a német sikereket a terjeszkedés érdekében	Az amerikai flotta hónapokra megbénul, Elsüllyesztették vagy megrongálták az itt állomásozó csatahajókat, a csendes-óceáni amerikai flotta zömét, három repülőgéphordozójuk nem tartózkodott Pearl Harborban.) Amerika belép a háborúba, Japán terjeszkedés a Csendes-óceánon: délkelet-ázsiai francia-angol-holland gyarmatok elfoglalása létrejön az antifasiszta koalíció: Nagy-Britannia, Szovjetunió és az Egyesült Államok szövetsége
1941. augusztus elején találkozott Churchill és Rooseveltt - Atlanti Charta.	nyilvánosságra hozzák politikájuk alapelveit, háborús céljaikat	lefektetik a háborút lezáró igazságos béke alapjait: A nyilatkozat a népek önrendelkezését, a területi hódítások elutasítását, a nemzetiszocialista rendszer leverését és igazságos békét hirdetett. A Szovjetunió szeptember végén csatlakozott az Atlanti Chartához
1942. januárjában írták alá az Egyesült Nemzetek Nyilatkozatát.	(a tengelyellenes szövetség alapokmánya)	Megismétlik az Atlanti Charta elveit, és kimondták, hogy nem kötnek különbékét a fasiszta hatalmakkal. A deklarációhoz 26 állam csatlakozott
A háború második szakasza		
1942. június 4-5.: Midway-szigetek	Japán 1942. elején a Hawaii-tól 2100 kilométerre fekvő Midway-szigetek elfoglalását tűzte ki célul, hiszen ez a látszólag jelentéktelen atoll hatalmas óceáni területek felett biztosított volna ellenőrzést	japán előrenyomulás megállítása, a japánokat szigetről szigetre szorítják vissza: „békaugrás-hadművelet” - A Midway-szigeteki ütközet döntő amerikai győzelemmel zárult, amit Japán a későbbiekben már nem tudott kiheverni: a sikertelen támadás után defenzívába kényszerült a Csendes-óceánon (atoll egy korallzátonyokból felépülő, gyűrű alakú sziget vagy szigetcsoport)
1942. augusztus 23. támadás Sztálingrád ellen – Paulus (6. német hadsereg)	bakui olajmezők elérése	1942. Vörös Hadsereg 1942. novemberben bekeríti a német hadsereget – sztálingrádi csata – a katlanban rekedt 250 000 német katona hátrálását Hitler nem engedélyezte. Göring, a légierő vezetője bekerített csapataik biztos ellátását ígérte – sikertelen- 1943. február 2. Paulus kapitulál
1942. július - november csata El Alameinnél	az Erwin Rommel vezette Afrika Korps és az olasz gyarmati hadsereg megkísérli áttörni az Auchinleck, majd Montgomery tábornok által irányított egyiptomi brit védelmi vonalat.	Az El-Alameinnél folytatott harcok 1942 novemberére a szövetségesek javára dőltek el, akik ezzel megfordították a háború kimenetelét az afrikai hadszíntéren.

1942. november 8. Fáklya-hadművelet (Operation Torch) angol-amerikai csapatok szálltak partra Észak-Afrika nyugati részén	a németek nyugatról történő kiszorítását	Afrikában Hitler csapatai két tűz közé kerültek. Az Afrika Korps maradványai 1942 végén és 1943 tavaszán egészen Tunéziáig hátráltak. A vereségek megpecsételték a tengelyhatalmak sorsát Észak-Afrikában, a továbbiakban már csak korlátozottan voltak képesek offenzív hadviselésre. 1943. május 13-án Rommel letette a fegyvert, és az afrikai front megszűnt.
1943. július 9-10-től augusztus 17.ig partraszállás Szicíliában	olasz-, francia- vagy görögországi invázió végrehajtásának lehetősége, így fokozni lehetett a Németországra nehezedő nyomást	Hadászati jelentősége: a háború későbbi szakaszában többek között innen indultak légi, szárazföldi és tengeri erők az olaszországi és földközi-tengeri hadmozdulatokhoz, Szicília a hadtápvonalak fontos eleme lett Mussolini hatalmának megdöntése, közvetlen lehetőséget teremtett Olaszország lerohanásához. a szövetségesek által olaszországi hadjáratnak nevezett ütközetsorozat kezdete. Érdekes, hogy a műveletekbe a környéket jól ismerő helyi maffia is segítette a szövetséges csapatokat. 1943. ősze: csiga-offenzíva
1943. július kurszki tankcsata (A sztálingrádi vereség után 1943 tavaszán a Wehrmacht a front déli szakaszán visszafoglalta Harkovot)	Kurszk térségében egy kb. 120 kilométer mély, 190 kilométer széles, 550 kilométer hosszú kiszögellés szovjet kézen maradt. A német hadvezetés 1943 nyarán ennek visszafoglalását tűzte ki célul, a haditerv szerint északról és délről támadva akarta katlanba zárni az itteni szovjet csapatokat. (Citadella-hadművelet)	A kurszki csatát sokan a keleti, szovjet-német fronton zajló harcok igazi fordulópontjának tekintik, mert ettől kezdve ment át végérvényesen a Vörös Hadsereg kezébe a kezdeményezés. A kurszki kiszögellésben aratott győzelem utáni hónapokban a szovjet csapatok több száz kilométerre nyomultak előre nyugat felé. Szeptemberben az egész Donyec-medence felszabadult a német megszállás alól, a hadászati kezdeményezés végleg a Vörös Hadsereg kezébe került, azt a németek a keleti fronton nem tudták többé visszaszerezni.
1943. november teheráni csúcstalálkozó	Olaszország kiugrott a második világháborúból, így a Berlin-Róma tengely megtört +Kurszknál is döntő német vereség. Ezért: Hitler egyetlen esélye maradt, hogy kijátssza az ellene szerveződő brit-amerikai-szovjet nagyhatalmi koalíciót. Ezt elkerülendő 1943 őszen a három ország felélénkítette diplomáciai kapcsolatait.	döntés a második front megnyitásáról: 1944 június, Észak-Franciaországban, a háború folytatásának, valamint az azt követő konszolidációs időszak legfőbb kérdései. A szovjetek ígéretet tettek egy, a nyugat-európai partraszállással egyidejűleg indítandó offenzívára, és vállalták, hogy az európai háború befejeztét követően megtámadják Japánt. Nagy vonalakban kijelölték a háború utáni Lengyelország határait, de ebben a témában sok lezáratlan kérdés maradt. Napirenden volt még Kelet-Poroszország és a Memel-vidék sorsa is. Tárgyalásokat folytattak az ENSZ létrehozásáról is.
1944-45. német csapatok kiszorítása a Szu területéről	1944. első felében a szovjet csapatok átlépték a háború előtti szovjet határt.	Lengyelország szovjet megszállás alá kerül, a varsói felkelést (Honi Hadsereg kísérlete) a németek leverik (1944. augusztus-szeptember), a szovjet hadsereg nem avatkozik be, augusztus végén Románia átáll.
1945. február jaltai találkozó	A szovjet sikerek miatt megnő Sztálin tekintélye + Rooseveltt kétszeresen is rá volt utalva Sztálin jóindulatára: 1. Az amerikai elnök célja, hogy rábeszélje Sztálint az ENSZ ötletének támogatására, valamint segítséget szerezzen a Japán elleni küzdelemhez. Cél: a háború utáni európai rendezés.	Németországot megszállási övezetekre osztják, és gondoskodnak a háborús bűnösök megbüntetéséről, a nácizmus megsemmisítéséről. Megállapodás Lengyelországról: szovjet hódítások elismerése, Lengyelországot nyugaton német területekkel kárpótolták/a lengyel határ nyugatra tolása. befolyási övezetek– a szovjetek közép-európai térnyerése, biztosítják a térség szabad fejlődését
1944. június 6. D-nap	Teheráni konferencia: megegyeznek a második front megnyitásában (Overlord-hadművelet)	Megnyílt a második front, és a szövetséges haderő gyorsan nyomult előre. Segítette őket az egyre szélesedő francia ellenállás – eredménye: nyáron felszabadítják Franciaországot,
1945. április a VH eléri az Elbát, május 9. fegyverszünet	1945. tavaszára a szovjet VH elfoglalja a Balkánt és Magyarországot	április 25. a szovjet és a szövetséges haderő találkozik az Elbánál. Április 30. Hitler öngyilkos. A német hadsereg feltétel nélkül megadta magát.
1945. július potsdami csúcstalálkozó (Roosevelt helyett Truman, Churchill helyett Attlee)	Az európai háború lezárult, Japán ellen folytatódik a háború	Kijelölték Németország keleti határait, a megszállási övezeteket, háborús bűnösök felelősségre vonása: nemzetközi bíróság. Erősödött a szembenállás az amerikaiak és a szovjetek között, de a két nagyhatalom ekkor még alapvetően az együttműködésben volt érdekelt.